

5

OIKEUS KOULUTUKSEEN

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat

Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä. § 28

Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista. § 29

Koulutus on lapsen oikeus ja edistää tasa-arvoa

Koulutus on jokaisen lapsen oikeus. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet pyrkivät turvaamaan kaikille lapsille laadukkaan ja tasa-arvoisen koulutuksen, joka kehittää kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavia tietoja ja taitoja. Lasten peruskoulutuksen eteen tehdyt ponnistelut ovat tuottaneet tulosta, ja suuri enemmistö maailman peruskouluikäisistä lapsista pääsee nykyään aloittamaan koulun. Monella koulu jää kuitenkin varhain kesken. Joka kuudes kouluikäinen (6–17-vuotias) lapsi maailmassa ei ole koulussa. Suuri haaste on myös opetuksen laatu. Se saattaa olla niin heikko, että oppimistulokset jäävät olemattomiksi, vaikka lapsi kävisikin koulua.

Maailman tytöt kohtaavat kaksinkertaista syrjintää ikänsä ja sukupuolensa vuoksi. Maailmanlaajuisesti arvioidaan, että 9 miljoonaa tyttöä ja 3 miljoonaa poikaa ei tule koskaan astumaan kouluun. Tytöt joutuvat myös usein lopettamaan koulunkäynnin poikia aikaisemmin, eikä toisen asteen koulutuksen suorittaneiden tyttöjen määrä ole kasvanut merkittävästi. Koulutus ja erityisesti tyttöjen kouluttaminen on yksi tehokkaimmista tavoista katkaista köyhyyden kierre. Koulutus edistää tasa-arvoa, parantaa tyttöjen ja naisten yhteiskunnallista asemaa, lisää naisten työssäkäyntiä ja tuloja sekä kasvattaa tyttöjen valmiuksia päättää itse omasta elämästään.

Kaikki lapset eivät pääse kouluun

Köyhyys on suurin syy siihen, että lapsi jää koulutuksen ulkopuolelle. Maailmanlaajuisesti erityisesti maaseudulla asuvien köyhien perheiden tyttöjen koulupolku jää usein lyhyeksi. Tyttöjen koulutusta ei välttämättä arvosteta tai katsota tarpeelliseksi. Tyttöjen oletetaan osallistuvan kotitöihin, jolloin koulunkäynnille ei jää aikaa. Lisäksi monien tyttöjen koulutien katkaisee liian varhainen avioituminen tai raskaus. Tyttöjen kouluissa ja koulumatkalla kohtaama seksuaalinen väkivalta on myös yksi tärkeä syy koulun lopettamiseen. Toisaalta joissakin maissa poikien koulutie katkeaa tyttöjä aiemmin, koska poikien odotetaan siirtyvän töihin tuomaan rahaa perheelle. Sekä tyttöjen että poikien koulutuksen edistämiseksi on tärkeää murtaa sukupuoleen liittyviä haitallisia rooli-odotuksia.

Huono-osaisuuden ja sukupuolen lisäksi mahdollisuuksia koulunkäyntiin voi heikentää myös syrjäinen kotipaikka. Kaukaisille seuduille on vaikea löytää opettajia, ja koulumatkat voivat olla pitkiä. Myös vammaisuus tai kuuluminen syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään, esimerkiksi etniseen vähemmistöryhmään, heikentää kouluttautumismahdollisuuksia. Erityisopetusta on harvoin tarjolla, ja vähemmistökielillä on vaikea saada laadukasta opetusta. On myös tutkittu, että vanhempien, erityisesti äidin, koulutustaso vaikuttaa vahvasti lasten koulunkäynnin pituuteen.

5. OPPITUNTI: OIKEUS KOULUTUKSEEN (2 X 45 MIN)

Tavoitteet:

- ★ pohtia koulutuksen merkitystä lapsen kehittymisen, kasvun ja unelmien saavuttamisen kannalta – sekä omalla kohdalla että globaalisti
- ★ ymmärtää syitä sille, että kaikki lapset eivät käy koulua
- ★ oivaltaa, että pelkkä mahdollisuus mennä kouluun ei yksin takaa oppimista ja hyvää tulevaisuutta.

Oppitunti tiivistettynä

Kuudennella oppitunnilla pohditaan koulutuksen merkitystä sekä omasta näkökulmasta että globaalisti. Tunnin alussa virittäydytään aiheeseen kuvantarkastelun avulla. Sitten kartoitetaan, mitä tietoja ja taitoja oppilailla on ja miten ne ovat kehittyneet. Oppilaat pohtivat koulutuksen merkitystä oman unelma-ammattin saavuttamisen kannalta ja etsivät syitä sille, että kaikki maailman lapset eivät saa käydä koulua. Lopuksi tutkitaan päinvastoin-harjoituksen keinoin, millainen on hyvä koulu.

Oppitunnin rakenne

Tervetuloa kouluun! (15 min)
Mitä kaikkea tiedän ja osaan (25 min)
Matkalla unelma-ammattiin (25 min)
Maailman huonoin koulu (25 min)

Tervetuloa kouluun! (15 min)

Tavoitteet:

- ★ harjoitella kuvan tulkittamista, havaintojen sanoittamista ja toisten kuuntelemista
- ★ huomata, että kuvaa voidaan tulkita eri tavoin
- ★ orientoitua tunnin teemaan.

Menetelmä: VTS

Tarvikkeet: valokuva (materiaalipankista)

Kallion kansakoulu,
Neljäs linja 15.
Luokkahuone,
luonnontieteen luokka.
Tekijä: **Brander Signe HKM**
Ajankohta: 1913
Lähde: Helsingin
kaupunginmuseon kokoelmat.

Tehtävän ohjeet:

Aloita tunti tuttuun tapaan kertaamalla turvallisen tilan periaatteet.

Tässä harjoituksessa käytetään VTS-menetelmää (Visual Thinking Strategies), jonka ohjeet ovat sivulla 108. Harjoituksessa katsottavan kuvan voi heijastaa materiaalipankista.

Katseluhetken päätteeksi voit kertoa, että kuvassa on helsinkiläisen Kallion kansakoulun luonnontieteen luokka vuonna 1913. Laskekaa, kuinka monta vuotta sitten kuva on otettu.

Tuohon aikaan ei ollut vielä oppivelvollisuutta, eivätkä kaikki lapset käyneet koulua. Oppivelvollisuuslaki säädettiin vuonna 1921. Se koski 7–13-vuotiaita lapsia. Laki oli yksi suomalaisen kouluhistorian merkittävimpiä virstanpylväitä. Sen ansiosta jokainen lapsi, oli hän sitten tyttö tai poika, rikas tai köyhä, pääsi maksuttomaan opetukseen. 1930-luvulla oltiin jo tilanteessa, jossa 7–13-vuotiaista lapsista lähes kaikki kävivät koulua.

Kerro lopuksi, että tällä tunnilla puhutaan oikeudesta koulutukseen ja että jokaisella maailman lapsella tulisi olla oikeus käydä koulua ja oppia. Koulutus on yksi tärkeimpiä asioita lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta.

Mitä kaikkea tiedän ja osaan (25 min)

Tavoitteet:

- ★ tiedostaa, mitä kaikkea jo tietää ja osaa
- ★ ymmärtää, millä keinoin eri tietoja ja taitoja voi kehittää
- ★ oivaltaa, että oppimista tapahtuu kaikkialla – sekä koulussa että vapaa-ajalla.

Menetelmä: askarteleminen, ryhmätyöskentely, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: suuri paperi joka ryhmälle (mieluiten lapsen kokoinen), värikyniä tai tusseja, apukysymykset (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle iso paperi. Jos mahdollista, paperi saisi olla lapsen kokoinen (esim. muutama fläppipaperi yhteen teipattuna). Pyydä joka ryhmästä yhtä oppilasta asettumaan paperin päälle makaamaan. Muut piirtävät lapsen ääriviivat paperille luonnollisessa koossa. Jos niin suurta paperia ei ole, ryhmät piirtävät vain mahdollisimman ison lapsihahmon saamallaan paperille. Pyydä ryhmiä antamaan omalle hahmolleen nimi.

Keskustelkaa yhdessä siitä, mitä tieto ja taito tarkoittavat ja mikä niiden ero on. Pyydä sitten ryhmiä miettimään kaikkia niitä tietoja ja taitoja, joita heillä on. Ohjeista ryhmiä kirjaamaan tiedot ja taidot piirtämänsä lapsihahmon päälle. Kukin tieto ja taito sijoitetaan siihen liittyvään kehon osaan piirtämällä tai kirjoittamalla (esimerkiksi käveleminen jalkojen kohdalle). Näin hahmo osaa kaiken, mitä ryhmä yhteensä osaa. Anna kullekin ryhmälle lista apukysymyksistä.

Pyydä sitten ryhmiä lisäämään piirroksen erilaisia keinoja, joilla tietoja ja taitoja voidaan kehittää. Mitkä asiat tai ketkä ihmiset ovat auttaneet oppilaita oppimaan nuo tiedot ja taidot? Jokainen tällainen keino kirjataan tietyn värisellä kynällä tai tussilla ja merkitään nuoli kohti taitoa, johon se vaikuttaa.

Lopuksi tarkastelkaa yhdessä ryhmien lapsihahmoja. Muistuta, että oppimista tapahtuu koko ajan niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Muistuta myös, että on tärkeää oppia uusia asioita läpi koko elämän. Laajenna keskustelua lapsen oikeuksiin kysymällä, millä kaikilla tavoilla oppimista voidaan tukea.

Matkalla unelma-ammattiin (25 min)

Tavoitteet:

- ★ ymmärtää koulutuksen merkitys omien unelmien saavuttamisen kannalta
- ★ tiedostaa, että kaikki lapset maailmassa eivät saa käydä koulua ja ymmärtää mistä se johtuu
- ★ harjoitella luovaa ilmaisua.

Menetelmä: pantomiimi tai patsas, opetuskeskustelu, parityöskentely

Tarvikkeet: paperia tai vihot, kyniä

Tehtävän ohjeet:

- Jatkakaa työskentelyä samoissa 3–4 hengen ryhmissä. Jokainen oppilas esittää ryhmälle oman unelma-ammattinsa patsaana tai pantomiimina. Muiden tehtävä on arvata, mistä ammatista on kyse. Vaihtoehtoisesti oppilaat voivat piirtää unelma-ammattinsa, ja muut yrittävät piirroksen perusteella arvata, mistä on kyse.
- Keskustelkaa sitten yhdessä, minkä verran oppilaiden unelma-ammattit vaativat opiskelua ja olisiko ammatissa mahdollista toimia ilman koulutusta. On tärkeää ymmärtää, että ilman koulutusta on vaikeaa saada muita kuin matalapalkkaisia, raskaita tai vaarallisia töitä.
- Kerro, että koulun ulkopuolella on 61 miljoonaa kouluikäistä lasta maailmassa. Voit kertoa, että määrä vastaa suurin piirtein Italian koko asukaslukua (vuoden 2020 tieto). Miettikää yhdessä, kuinka monta kertaa koko Suomen väkiluku tuo on. Koulun ulkopuolella olevat lapset ovat pääosin köyhiä, ja monet heistä asuvat maaseudulla. Suurin osa heistä on tyttöjä. Heistä yksi viidestä on pudonnut pois koulusta, kaksi viidestä aloittaa myöhemmin ja kaksi viidestä ei koskaan astu jalallaan kouluun.
- Yhteensä yksi kuudesta kouluikäisestä lapsesta maailmassa ei ole koulussa. Tässä luokassa se tarkoittaisi (tee nopea jakolasku, esim. $24/6=4$) neljää teistä. Vaihtoehtoisesti voit pyytää oppilaita laskemaan, kuinka moni luokan oppilaista ei olisi koulussa, jos luokka edustaisi koko maailman lapsia.

Pyydä oppilaita keskustelemaan vieruskaverin kanssa ja kirjaamaan paperille syitä, miksi lapsi ei pääse kouluun tai joutuu jättämään koulun kesken. Kerätkää sitten syyt taululle. Lisää tarvittaessa sellaisia syitä, jotka eivät oppilailta tule mieleen: perhe on köyhä, lapsen pitää auttaa kotitöissä, lapsen pitää mennä palkkatöihin, tyttö joutuu naimisiin liian nuorena, tyttö tulee raskaaksi, vanhemmat eivät arvosta koulutusta, kouluun on liian pitkä matka, koulumatka on vaarallinen, koulussa ei ole tytöille omia vessoja, lapsi kuuluu syrjinnän vaarassa olevaan vähemmistöön, koulussa ei puhuta lapsen omaa kieltä, opetus on heikkolaatuista...

Maailman huonoin koulu (25 min)

Tavoitteet:

- ★ havainnollistaa, miten monia näkökulmia koulunkäyntiin on
- ★ saada oivalluksia siitä, millainen koulu tukisi parhaiten lapsen oikeuksia
- ★ ymmärtää, että pelkästään ulkoiset puitteet eivät ole oppimisen tae, vaan lisäksi vaaditaan laadukasta opetusta ja turvallinen oppimisympäristö.

Menetelmä: ryhmätyöskentely

Tarvikkeet: papereita, kyniä

Tehtävän ohjeet:

Ajatuksena on ensin ideoida mahdollisimman epätoivottava tulos ja lopuksi pohtia toimia, jolla se muutetaan suorastaan unelmien tavoitteita vastaavaksi.

- A) Pyydä oppilaita tekemään 3–4 hengen ryhmissä suunnitelma siitä, millainen olisi maailman huonoin koulu. Miettikää esimerkiksi seuraavia asioita:
- huonot koulutilat
  - huono rehtori
  - huonot opettajat
  - huonosti toimiva luokka/ryhmä
  - huonoimmat koulutehtävät
  - huonoimmat läksyt
  - huonoin kouluruoka
  - huonoin oppitunti/aine
- B) Pyydä sitten jokaista ryhmää esittelemään maailman huonoin koulunsa luokalle. Voitte vaikka äänestää, mikä ryhmä onnistui mielestänne suunnittelemaan kaikkein surkeimman koulun.
- C) Kääntäkää nyt suunnitelmanne päinvastoin eli kirjatkaa jokainen koulunne yksityiskohta niin, että se olisi paras mahdollinen. Jos aikaa riittää, unelmien koulua voi myös havainnollistaa piirtämällä.
- D) Esitelkää maailman parhaat koulunne. Voitte taas äänestää siitä, minkä ryhmän koulu vaikuttaa kaikkein parhaalta. Tällaisessa koulussa oikeus koulutukseen toteutuu kaikkein parhaiten. Oppimiseen tarvitaan paljon eri asioita – esimerkiksi laadukasta opetusta ja turvallinen oppimisympäristö.